

[Udenrigsministeren.]

indledte et faktisk atomforsøgsstop, der i øvrigt vedvarede, indtil Sovjetunionen i efteråret 1961 genoptog kernevåbensprængningerne.

Efter indgående, omend noget ujævne forhandlinger kunne der i foråret 1961 konstateres principiel enighed på konferencen om afsluttelsen af en traktat vedrørende indstilling af kernevåbenforsøg i atmosfæren, i det ydre rum og under vandet samt — i det omfang kontrol var mulig, d.v.s. til en nærmere fastsat seismisk måleenhed — under jorden. Dette traktatforslag var kædet sammen med et moratorium for de mindre underjordiske sprængninger, hvis seismiske styrke lå under den fastsatte måleenhed, og som kun med vanskelighed kunne identificeres. Der var enighed om, at dette moratorium skulle begrænses tidsmæssigt, og at tidsfristen skulle benyttes til at udarbejde et kontrolsystem også for de mindre underjordiske sprængninger. Der kunne ligeledes konstateres principiel enighed mellem parterne om oprettelsen af en international kontrolorganisation.

På en række andre punkter var det derimod ikke lykkedes at overvinde de bestående modsætninger. Der var således strid om moratoriets længde, sammensætningen af kontrolorganerne samt om spørgsmålet om, hvor mange inspektioner der skulle gennemføres årligt på hvert af parternes territorier.

Da det på trods af en ikke ubetydelig vestlig imødekommenhed på en række punkter stadig ikke var muligt at komme til enighed, forelagde vestmagterne i april måned 1961 deres eget traktatudkast, hvis tekst var udformet under hensyntagen til de allerede givne vestlige indrømmelser. Dette initiativ vandt imidlertid ingen genklang hos den sovjetiske regering. Hertil kom, at Sovjetunionen snart efter krævede forhandlingerne kædet sammen med de generelle nedrustningsdrøftelser, som i øvrigt på daværende tidspunkt var gået i stå.

En ny udvikling indtrådte derefter, da Sovjetunionen omkring den 1. september 1961 brød det faktiske moratorium på atomforsøg ved at indlede en omfattende prøve-sprængningsserie. Som reaktion herpå frem-

satte præsident Kennedy og premierminister Macmillan umiddelbart derefter i en fælles-udtalelse forslag om øjeblikkelig indstilling af forsøg med kernevåben i atmosfæren. Der fremkom ingen direkte reaktion herpå fra sovjetisk side, men hen på efteråret 1961 fremlagdes i Genève et sovjetisk forslag til en overenskomst om standsning af atomforsøg i atmosfæren, det ydre rum og under vandet med et kontrolsystem baseret på medlemsstaternes egne nationale systemer og forbundet med en moratorieordning, for så vidt angår de underjordiske forsøg, som skulle vedvare, indtil en kontrolordning var etableret.

Fra vestmagternes side blev forslaget karakteriseret som et reelt tilbageskridt, idet det brød med de hidtil accepterede principper om international kontrol og erstattede dem med „selvinspektion“. Det stod imidlertid snart klart, at Sovjetunionen ikke ville forhandle videre om forslag, som var baseret på international kontrol, og da uenigheden om det rette forum for drøftelserne vedvarede, måtte konferencens møder udsættes.

Forhandlingsmulighederne var imidlertid ikke udtømt. Fra december 1961 forelå en amerikansk-sovjetisk aftale tiltrådt af FN's 16. plenarforsamling om nedsættelsen af en 18 magts komité med den opgave at udarbejde forslag til en traktat om almindelig og fuldstændig nedrustning under effektiv international kontrol. 18 magts komiteen er en udvidelse af den oprindelige 10 magts komité, der var i funktion fra marts til juni måned 1960, og den består af repræsentanter for fem NATO-lande (De Forenede Stater, Storbritannien, Frankrig, som imidlertid har afslået at deltage i forhandlingerne, Italien og Canada), fem østblok-stater (Sovjetunionen, Polen, Tjzekoslovakiet, Rumænien og Bulgarien) samt otte uforpligtede lande (Brasilien, Burma, Den forenede arabiske Republik, Indien, Mexico, Nigeria, Sverige og Æthiopien). Komiteen trådte sammen i Genève i marts måned 1962, og striden om forum og kompetence for de eksisterende forhandlingsorganer løstes derhen, at tremagtsdrøftelserne om afsluttelse af en aftale om indstilling af kernevåbenforsøg fortsatte i en af 18 magts komiteen nedsat underkomité for atomprø-